

Oponentský posudek bakalářské práce Lindy Patočkové **Předložky času v psaném projevu českých neslyšících**

Bakalářská práce Lindy Patočkové, jež si rozumně zúžila zadání na zkoumání primárních temporálních předložek v psané češtině českých neslyšících středoškolských studentů, je další z řady absolventských prací vzniklých na oboru ČNES, které se zabývají dílčími jevy v psané češtině neslyšících a které jsou velmi užitečné, mj. pro možnou využitelnost v jazykovém vyučování.

V první části autorka shrnuje z relevantní odborné bohemistické literatury některé základní poznatky o českých předložkách obecně a detailněji se zaměřuje na vymezení předložek s časovým významem. Oceňuje přehlednost zpracování a zohlednění i aspektu užívání předložek v současné psané češtině (s hojnými citacemi ze *Statistik češtiny*), byť autorčin výklad není zcela bezproblémový a nabízí se k němu pár dílčích poznámek. Např. mezi klasifikačními kritérii postrádám formální dělení na předložky jednoslovné a víceslovné; frekvenční seznam jednoslovných předložek v tabulce 4 je mylně označen jako „*Frekvence primárních temporálních předložek podle Bartoně a kol.*“ (s. 18). Vzhledem k tomu, že diplomantka opakovaně upozorňuje na nedostatečné zpracování problematiky předložek s časovým významem v českých mluvnicích (s. 15 a 16), zejm. na neúplnost jejich výčtů, je poněkud zvláštní, že její seznam vytvořený na základě prostudované literatury (s. 16) neobsahuje ani zdaleka všechny předložky literaturou zmiňované, např. v porovnání s *Příruční mluvnici češtiny* zde chybí *v půli, u příležitosti, do okamžiku, na prahu, v procesu* (poslední dvě předložky navíc uvádí i *Mluvnice češtiny 2*) aj. Mohla by se diplomantka při obhajobě vyjádřit k možným důvodům, proč podle jejího názoru současné mluvnice češtiny plný výčet předložek neuvádějí?

V druhé části diplomantka nastiňuje některé rysy užívání předložek v psané češtině neslyšících, a to zejména prostřednictvím dvou možných způsobů klasifikace chybových předložkových konstrukcí. Kvituji s velkým potěšením, že kol. Patočková nepodlehla pokušení znovu opakovat („recyklovat“) obecné poznatky o psané češtině českých neslyšících, ale vhodně se zaměřila výhradně na problematiku předložek. Kladně hodnotím i snahu zakomponovat poznatky načerpané četbou odborné bohemistické literatury, konkrétně autorčin návrh klasifikace chybových předložkových vyjádření podle tří základních prepozičních funkcí. Současně se však domnívám, že ne vše relevantní je v práci řečeno, např. nebylo by v souvislosti s typologií chyb vhodné definovat, co je chyba, resp. co je chyba v různých přístupech? Neměl by čtenář být (kriticky) seznámen s výsledky bakalářské práce věnované zkoumání místních předložek v psané češtině neslyšících? Nemohla by v interpretaci chyb nerodilých mluvčích pomoci znalost jejich mateřského jazyka nebo jazyka, který v komunikaci preferují? Několik připomínek a poznámek lze mít i k tomu, co v práci obsaženo je, např.:

- Na s. 24 a 25 je několikrát zaměněna *prepozice* a *propozice*; výpověď *přijedete za týden na kontrola* (s. 25) není případem vazby PROP–S (*propozice* – *prepozice* – *substantivum*), a samozřejmě už vůbec ne Prep–S. Mohla by se, prosím, diplomantka pokusit určit správný typ relace?
- Mohla by být při obhajobě zpřesněna a korigována dvě následující tvrzení:
Interference: „*Jedná se o fenomén, kdy se rysy mateřského jazyka promítají do jazyka cizího.*“ (s. 25)
[Pro vyjádření prostorových vztahů uživatel znakového jazyka nepoužívá] „*žádné jazykové prostředky, které by bylo možné přirovnat k prepozicím.*“ (s. 26)

Jádro práce tvoří třetí, praktická část založená jednak na přímém testování neslyšících studentů střední školy a odborného učiliště pro sluchově postižené v Hradci Králové, jednak na analýze školních slohových prací středoškolských neslyšících studentů, pocházejících z různých škol pro SP. Podkapitoly zabývající se testem jednoznačně považují za nejcennější a za nejlépe zpracované z celé bakalářské práce. Test je sestaven značně promyšleně, a to jak z hlediska celkové koncepce (skládá se ze tří částí, které odpovídají

úrovním obtížnosti A1 – B1 podle SERRJ, každá část obsahuje tři odlišné typy cvičení, každá z 15 testovaných předložkových vazeb je v testu zastoupena třikrát – po jednom případě v každém typu cvičení, tak z hlediska zaznamenávaných metadat o respondentech. Vyzdvihnout je třeba i příkladné zpřístupnění kopií testů v přílohách. K podobě testu bych měla pouze jednu výraznější připomínku týkající se (neodůvodněného) opakování některých jmenných výrazů v testovaných vazbách (*na jaře třikrát, před měsícem dvakrát* ap.). V některých pasážích věnovaných popisu testu a složení vzorku respondentů by byla účelná větší explicitnost a detailnost výkladu (např. by bylo myslím vhodné uvést kromě testovaných předložkových vazeb i nominální výrazy zařazené do testu, představit vzorek respondentů se zřetelem ke všem zjišťovaným parametrům ap.), a to i s ohledem na občas se vyskytující nejednoznačné formulace, srov. „Každá z předložkových vazeb je v testu užitá třikrát, a to v každém typu cvičení“ (s. 32). Výsledky diplomantčina dotazníkového šetření jsou zpracovány pečlivě, většinou působí přesvědčivě a poskytují řadu přínosných poznatků. Za pozoruhodné pokládám např. zjištění, že neexistuje korelace mezi ročníkem studia respondentů a úrovní dovedností správného užívání předložek s časovým významem nebo že vazba, v níž studenti dosáhli největší úspěšnosti (tj. měli nejvíce správných odpovědí), je vazba *po + lokál* spadající do úrovně A2.

Při analýze školních textů, jejímž cílem je „sledovat frekvenci sledovaných předložkových vazeb, náležité užívání temporálních prepozic vzhledem ke kontextu věty a správné skloňování jmen následujících po předložkách“ (s. 51), dospívá diplomantka k velmi překvapivým výsledkům, zejména pokud jde o téměř bezchybné užití prepozic (ze všech 68 případů, kdy podle autorky text vyžadoval temporální předložku, byl pouze jediný případ nenoremní, tj. 98% úspěšnost, s. 51) a o takřka bezproblémové skloňování jmen v předložkových vazbách (průměrně správně v 91 % případů; s. 51). Bohužel se domnívám, že tyto závěry nevypovídají ani tak o míře zvládnutí temporálních prepozic českými neslyšícími v psaných textech, ale spíše odrážejí značně diskutabilní způsob autorčina postupu, např.:

Proč jsou výrazy v předložkových vazbách obsahující číselný údaj zapsaný číslicí (např. v 9:00) hodnoceny jako případ správného skloňování jména, zvláště upozorňuje-li sama autorka, že v nich *nebylo možné chybovat*? („Případy, kdy po předložce následovala číslice, jsem hodnotila jako správné skloňování, protože v nich z hlediska skloňování nebylo možné chybovat.“, s. 51)

Skutečně všechny případy vynechání předložky (excerpce neobsahuje ani jediný takový doklad) nejsou řečeno slovy autorky „zcela čitelné“ (s. 51)? I např. *21hod byl kouzelník. 22 hod byli volný čas a tombola* z textu? A proč tyto a další problémové, a tedy nehodnocené případy nejsou v práci uvedeny? Nevzala-li diplomantka „sporné“ případy vůbec v potaz, je na místě např. tvrdit, že „Autoři (až na případy přidání předložek) vhodně volili předložku k významu sdělení“ (s. 52)?

Nemohlo mít vliv na správné užití předložkové vazby o *prázdninách* i téma zadané učitelem – *Můj zážitek o prázdninách*, které obsahuje sledovanou vazbu?

Nenabízí se spojení *před poslední den* interpretovat ještě jinak než jako předložku *před* a instrumentál adjektiva a substantiva (s chybným skloňováním)?

Je trochu škoda, že diplomantka analyzuje pouze (některé) texty z korpusu DEAF, a nepokusila se shromáždit i texty autorů, kteří se účastnili jejího dotazníkového šetření.

Po formální stránce má práce dobrou úroveň, nedostatků není mnoho. Za zmínku stojí způsob, jakým autorka odkazuje na SSJČ (s. 19; odkazuje pouze pomocí internetové stránky zpřístupňující daný zdroj a ani v seznamu literatury není u SSJČ bibliografický údaj úplný). Úpravu by zasluhovaly rovněž některé formulace, jako např. *předložkový pár* (autorka tak označuje spojení předložky s pádem).

I přes dílčí nedostatky posuzovaná práce podle mého názoru vyhovuje požadavkům kladeným na bakalářské práce, doporučuji ji k obhajobě a – zejména s přihlédnutím k zpracovanému dotazníkovému šetření – navrhuji klasifikaci *dobře až velmi dobře*.